

גליון קנין תורה

יו"ל ע"י חבורת קנין תורה בנשיאות כ"ק מורן אדמו"ר שליט"א

בעזה"ש"ת

נציב חודש כסלו

הנגיד הנכבד והמפואר

מו"ה יוסף ארי' בריננער הי"ו

לעי"נ זקינו מו"ה יצחק ב"ר דוד הלוי ע"ה

מס' קידושין גליון ו'

פרשת ויצא תשע"ה

שינון לחזרה

תמצית שקלא וטריא עם ביאורים והערות

[דף כ' ע"ב - דף כ"ה ע"א]

פדיונו עד שהוקר ועמד על מאתים, ודאי אינו נותן אלא חמשים ואף אם אינו נגאל להצאין דהא נקמינן שאם נתרבה כספו אזלינן בתר כסף מקנתו. **נגאל להצאין לחומרא** משכחת לה כשזבניה במאתים ויהיב מאה פלגי דדמי, והדר איכסיף ועמד על מאה ודנקמינן נתמעט כספו אזלינן כפי עכשיו, דאי אמרת נגאל להצאין צריך ליתן עוד חמשים ונפיק, ואי אמרת אינו נגאל להצאין אינו צריך ליתן כלום דהני מאה שנתן מתחילה היו אצל האדון בתורת פקדון וכיון שלא קנאן בתורת גאולה ויהיב להו ניהליה ונפיק.

לדינא נקט רב ששת שאינו נגאל להצאין בין לקולא ובין לחומרא, דכמו דדרשינן (לעיל דף י"ה) נמכר כולו אמר רחמנא ולא חציו, הוא הדין נגאל כולו אמר רחמנא ולא חציו.

♦ **המוכר בית בעיר חומה** (עיר שהי' מוקף חומה מימות יהושע) יכול לגאול מיד, ואם לא גאל בתוך שנה הראשונה אינו יכול לגאול עוד לעולם. ולענין לזה וגואל וגאולה להצאין פליגי תנאי, **לרבנן** (ולא דרשי טעמא דקרא) ילפינן 'גאולתו גאולתו' ממוכר שדה אחוזה שאינו לזה וגואל ואינו גואל להצאין, ו**לר' שמעון** (ודרשי טעמא דקרא) לזה וגואל וגואל להצאין ולא ילפינן ממוכר שדה אחוזה. ודשאני התם שיפה כח המוכר שאין נחלתו נפקעת שהרי חזרת לו ביובל, לפיכך לא חש הכתוב לפיית כחו ללוות ולגאול להצאין, אבל מוכר בית בעיר חומה שהורע כחו ליהלם בסוף שנה ולא יצא ביובל, יפה כוחו שלוח וגואל להצאין.

♦ **המקדיש שדה אחוזה**, יכול לגאול מיד, וגואל עד היובל, אבל משהגיע יובל ולא גאל הפסיד נחלתו ומתחלקת לכהנים.

ולזה וגואל וגואל להצאין, דכתיב 'אם גאל יגאל'. אבל בלאו האי קרא הוה אמינא דנילף קל וחומר ממוכר שדה אחוזה שיפה כוחו שהזרת לבעליה ביובל ומכל מקום הורע כוחו שאין לזה וגואל וגואל להצאין, מקדיש שהורע כוחו שיוצאה לכהנים ביובל ואם לא גאלה קודם יובל אינו דין שהורע כוחו שאינו לזה וגואל להצאין. ואין לומר מה למוכר שדה אחוזה שכן הורע כוחו שאינו נגאל מיד תאמר במקדיש שיפה כוחו ליגאל מיד, דמוכר בית בבתי ערי חומה יוכיח שיפה כוחו ליגאל מיד ואפילו הכי לרבנן אינו לזה וגואל להצאין.

מראי מקומות לתוספות

דף כ"א ע"א: ד"ה מאי נכל.

דף כ"א ע"ב: ד"ה לקובעו, ד"ה הוה, צביאה (עי' מהרש"א), ד"ה אשת.

דף כ"ב ע"א: ד"ה ה"ג שלא יקונה, ד"ה שלא ילחנה.

דף כ"ב ע"ב: כל דיבורי המוספות.

דף כ"ג ע"א: ד"ה והא קמ"ל, ד"ה רבי שמעון בן אלעזר.

דף כ"ג ע"ב: ד"ה מהו שיעשה שלם.

דף כ"ד ע"א: ד"ה אלף חזוי דידה, ד"ה תנא יולא.

דף כ"ד ע"ב: ד"ה הוילי, ד"ה סמויה ומטטה, ד"ה ותנא מונא.

[דף כ:]

גאולה להצאין

♦ **המוכר שדה אחוזה**, בב' שנים הראשונות אינו יכול לגאול שדהו ודכתיב 'במספר שני תבואות ימכר לך', אין מכירה פחותה משתי שנים מעת לעת, ואחר כך גואל בגרעון כסף (וכגון אם מעת שלקחה עד היובל יש כ' שנה ודמיה עשרים מנה, הוי קניית תבואות כל שנה במנה וכן יגרע לכל שנה). אבל אינו לזה וגואל ודכתיב 'זה שינה ידון' ואינו גואל להצאין ודכתיב 'וצאא כדי גאולתו'. ואם לא גאל, השדה חוזר אצלו ביובל.

♦ **עבד עברי הנמכר לעכו"ם**, נסתפק בגמרא אם ילפינן גזירה שוה 'גאולתו גאולתו' ממוכר שדה אחוזה שאינו נגאל להצאין בין לקולא ובין לחומרא, או דלמא דוקא לקולא ילפינן שאינו נגאל להצאין אבל לא לחומרא.

– **נגאל להצאין לקולא** משכחת לה כשהיה שוה בשעת מכירה מאתים, ואחר כך זל ושוה מנה, ונתן חמשים וכדי חצי גאולתו כפי שהוא שוה עכשיו ולא הספיק לגמור פדיונו עד שהוקר וחזר ועמד על מאתים, דאי אמרת נגאל להצאין יהב ליה עכשיו מאה ונפיק, ואי אמרת אינו נגאל להצאין יהב ליה מאה וחמשים ונפיק. אבל היכא שהיה שוה בעת מקנתו רק מאה, ונתן חמשים (כדי חצי גאולתו) ולא הספיק לגמור

גליץ קנין תורה

[דף כא.]

אמר בהדיא 'מה מי שאינו נגאל כאלה נגאל בשש' ואף אם ילפינן 'שכיר שכיר' וללמוד עבד הנמכר לישראל מעבד הנמכר לעכו"ם מכל מקום דרשינן מדכתיב 'בעבד עברי הנמכר לעכו"ם' 'וגאלנו' וגאלנו לזה ולא לאחר. ולרבנן מסיק הגמרא בספיקא; מי אמרינן שנגאל לקרובים דילפינן 'שכיר שכיר' ולא דרשי וגאלנו, או דילמא גם חכמים דרשינן 'וגאלנו' לזה ולא לאחר.

– בעבד עברי הנמכר לעכו"ם כתיב 'וגאלנו' ג' פעמים, לרבות כל הגאולות שנגאלות כסדר הזה, ומסקינן דהיינו כדאמר רב נחמן בר יצחק ללמוד על גאולת קרובים במוכר שדה אחוזה [וכן מוכר בתי הצריס] שהקרוב קרוב קודם [ודגבי שדה אחוזה כתיב 'זבא וגאלו הקרוב אליו' ולא פירש הקרוב קרוב קודם כמו שפירש בעבד הנמכר לעכו"ם דפריש דודו ברישא ואם אין לו דוד בן דודו ואי לא משאר בשרו].

[דף כא:]

דיני נרצע

♦ נקנה לאדון ברציעה, דכתיב 'ורצע אדוניו את אזנו במרצע ועבדו לעולם'.

♦ וקונה את עצמו, (א) כיוכל, דכתיב 'ועבדו לעולם', לעולמו של יובל (ובדילוף לעיל [דף טו]). מוזבחתם איש אל אחוזתו דלעולם היינו לעולמו של יובל, (ב) במיתת האדון, דכתיב 'ועבדו לעולם', ולא את הבן ולא את הבת.

♦ במה נרצע: מחלוקת תנאים; לר' יוסי בר' יהודה נרצע בכל דבר הנקח ביד ואף שאינו מתכות, כגון הסול (התיכת עץ מתודו) והסירא [קין] והמחט והמקדח וכלי של ברזל שקודחים בו בעין לעשות נקב] והמכתב ועט ברזל שחוקקין בפנסיה, מלבד בסם. דדריש ריבוי ומיעוטי [פי' דבכל מיעוט אחר ריבוי לא אמרינן שהפרט פירושו של הכלל ואין בכלל אלא מה שבפרט, אלא למעוטי הוא בא דבעינן דוקא בעין הפרט, וכשחור וריבה ריבה הכל אף מה שאינו בעין הפרט, ולא מיעט אלא דבר אחד שנמסר לחכמים לומר איזה דבר ראוי למעט מן הכלל], 'ולקחת' ריבה, 'מרצע' מיעט וואם לא הי' חזר ומרבה הייתי אומר דבעי' דוקא מתכות בעין הפרט, 'באזנו ובדלת' חזר וריבה, ריבוי ומיעוט וריבוי ריבה הכל, ואף שאינו מתכות, ולא מומעמינן אלא סם. לרבי אינו נרצע אלא במין של מתכות דומיא דמרצע שהוא של מתכות. דדריש כללי ופרטי [פי' דבכל מקום שכולל ואח"כ פורט, דורש שהפרט פירושו של הכלל (ולא רק למעט מן הכלל) ואין בכלל אלא מה שבפרט, וכי חזר וכלל לא הוסיף לך בכלל האחרון אלא מה שהוא בעין הפרט], 'ולקחת' כלל, 'מרצע' פרט, 'באזנו ובדלת' חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא בעין הפרט, לכך בעינן דוקא מתכות דומיא דמרצע.

עוד דרשו חז"ל ד'המרצע' משמע מיוחד שבמרציעו, להביא מרצע גדול^א [דהיינו שהוא עב וגם ועושה נקב גדול כשיעור 'ברשינה' (עי' בכורות דף לו.)].

ואם תאמר מה למוכר בית בבתי ערי חומה שכן הורע כוחו ליגאל לעולם [דאינו נגאל אלא בשנה הראשונה] תאמר במקדיש שיפה כוחו ליגאל לעולם ודהיינו עד יובל, ו"ל מוכר שדה אחוזה יוכה שיפה כוחו ליגאל לעולם ואינו לזה וגואל וגואל לחצאין. וחזר הדין לא ראי מוכר שדה אחוזה כראי מוכר בית בבתי ערי חומה, והצד השוה שבהן שנגאלין ואין לזה וגואל וגואל לחצאין, אף אני אביא מקדיש שדה אחוזה שנגאל ואין לזה וגואל וגואל לחצאין.

ולכא למופרך מה לצד השוה שבהן שכן הורע כוחם ליגאל בשנה שניה [שמוכר שדה אחוזה אינו נגאל עד שתהא ב' שנים ביד הלוקח, ומוכר בית בבתי ערי חומה אינו נגאל אלא בשנה הראשונה] תאמר במקדיש שנגאל בשנה שניה ודהא נגאל מיד, דאיכא למומר עבד עברי הנמכר לעכו"ם יוכה שיפה כוחו ליגאל בשנה שניה ואין לזה וגואל לחצאין, אף אני אביא מקדיש שנגאל בשנה שניה ואין לזה וגואל לחצאין; לכך איצטריך קרא 'זאם גאל וגאל' ללמוד על מקדיש שדה אחוזה שלוחה וגואל וגואל לחצאין.

גאולת קרובים

♦ מוכר שדה אחוזה אף שאינו נגאל לחצאין [כגיל דכתיב כדו גאולתו] נגאל לקרובים [ועל כרחו של לוקח, דכתיב 'זבא וגאלו הקרוב אליו וגו.'], וכן מוכר בתי הצריס [ועירות שאין מוקפות חומה מימות יהושע] נגאל לקרובים דכתיב בהו 'על שדה הארץ יחשב' [ודרי הן כשדה אחוזה].

– לר' יהושע הוי גאולת קרובים רשות ולא חובה, ויליף ליה מדכתיב 'זאיש כי לא יהיה לו גואל', וכי יש אדם בישראל שאין לו גואלים, אלא זה שיש לו ואינו רוצה ליקח שהרשות בידו. לר' אליעזר הוי גאולת קרובים חובה, דכתיב 'זבכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ' [והוא קרא יתירא ולא פירש קרא למאי אתא] לרבות בתי הצריס שהכתוב קבעו חובה [והוא 'כי לא יהיה לו גואל' (דרי' יהושע ילקח מינה דהוי רשות) דריש ר' אליעזר דמייירי כשאפשר ביד הראוי לורשו ליגאל, דאז מודה ר' אליעזר דליכא חובה על קרובים הרחוקים לנגאל, ולא הוי אצלם אלא רשות, דאין הגאולה מוטלת כחובה אלא על הקרוב מן הכלל].

♦ מוכר בית בבתי ערי חומה מסיק בגמרא שאינו נגאל לקרובים. ואפילו לרבנן [דסבירא להו שאינו נגאל לחצאין] לא ילפינן גאולתו גאולתו משדה אחוזה שאינו נגאל לחצאין ונגאל לקרובים אף מוכר בית בבתי ערי חומה אינו נגאל לחצאין ונגאל לקרובים, דהאי 'גאולתו' לא כתיב בשדה אחוזה אלא למעט גאולה לחצאין [דכתיב 'זמצא כדו גאולתו' כדו כולו ולא כדו חציו] ולא למויגמר על גאולת קרובים [דמוכר בית בבתי ערי חומה נגאל בקרובים כמו במוכר שדה אחוזה, דגאולת קרובים לאו גבי גאולתו כתיב].

♦ עבד עברי הנמכר לעכו"ם, ודאי נגאל בקרובים [דבהדיא כתיב ביה 'או דודו או בן דודו וגאלנו' וגו.], ומדכתיב קרא יתירא 'זבכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ' ילפינן שקבעו הכתוב חובה, ואף ר' יהושע דפליג בשדה אחוזה וסבירא ליה דלא הוי אלא רשות, מודה בעבד עברי הנמכר לעכו"ם דהוי חובה [כדו שלא יטעם בעובדי כוכבים].

♦ עבד עברי הנמכר לישראל; לרבי ודאי אינו נגאל לקרובים [ודרי]

א. עי' תוס' הרא"ש ותוס' ר"ד ורמב"ן ורשב"א דמשמע שלא גרסו 'דכר אחר' ויכ"י כש"ס של לורסון, ומנזר סבירא להו שאין כלן פלוגתא [דדכר אחר] הוה משמע שמתקין לך לרשע מינה המלצה] אלא הוה דרשה בפני עצמו דילפינן מה"ל של המלצה. וצרישב"א גם הוסיף שלא לגרוס 'המלצה להביא מלצה הגדול' דס"ל ללה הוי דרשה כלל אלא כן הוה משמעות הפשוט של 'המלצה' – המיוחד שהוא גדול, ע"ש. מיהו עי' צמא"י שכתב דלהלכה לא בעינן מלצה גדול ואף נקטן סגי, ומשמע דגרסו 'דכר אחר' וסבירא להו דפליגי בדכר, וכין דנקטינן ד'המלצה' מרבה

קנין תורה גליץ

רמב"ן ורישב"א. וכן מצינו בגיד הנשה שאמר ר' יהודה שאינו נוהג אלא באחת (ואו בגיד של צד ימין או של צד שמאל) והדעת מוכרעת שנוהג בשל ימין דכתיב 'הירך' ודרשינן המיומנת שבירך [פי' החשובה שבירכות].

• **מקום הרציעה:** מחלוקת תנאים; יודן בריבי היה דורש שאין רוצעים אלא במילתא (ואליה של אוזן בכשר) ולא בתנוך, וחכמים סבירא להו להויפך שרוצעים דוקא בגופה של אוזן ולא במילתא.

– חכמים מביאים ראיה מזהא דנקמינן אין עבד עברי כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום, וכתיב 'ושב אל משפחתו' למוחזק שבמשפחתו, ואם היה נרצע במילתא לא היה נעשה בעל מום, אלא כל כרחך שנרצע בגופה של אוזן.⁷

עבד עברי כהן

לרב מותר לרבו למסור לו שפחה כנענית, הואיל וחידיוש הוא (שהותר האיסור של (יה) ולא יהיה קדש בבני ישראל) לא שנה כהנים ולא ישראל ישראל. **לשמואל** אסור למסור לו שפחה כנענית, דשאני כהנים הואיל וריבה בהן הכתוב מצות יתירות.

– רב נחמן הביא ראיה דלא כשמואל, ממה שאמרו חכמים אין עבד עברי כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום, ולשמואל שאין מוסרין לו שפחה כנענית הלא בלאו מעמא דמוס לא שייך אצלו רציעה דהא בעינן ולצורך רציעה) שיאמר 'אהבתי את אדוני ואת שתי ואת בני', ומסיק שאין להשיב על ראיה זו.

יפת תואר

• **כהן אסור לישא גיורת** (דסתם גויה נבעלת לפסול לה ועשאה זונה), ונחלקו אמוראים אם מותר ביפת תואר; **לרב** מותר ולשמואל אסור.

ללישנא קמא, בביאה ראשונה⁸ לכולי עלמא מותר דלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע והלכך ככהן נמי איכא למיחש ליצר הרע ושריא, כי פליגי בביאה שניה ושכבר נתקררה רוחו וליכא למיחש ליצר הרע; **לרב** מותר הואיל ואישתריא (ובביאה ראשונה) אישתרי (וגם בביאה שניה), ולשמואל אסור דהא הויא לה גיורת וגורת לכהן לא הויא (והתנינן בביאה ראשונה מותר דאיכא למיחש ליצר הרע משא"כ בביאה שניה דליכא למיחש ליצר הרע אסור).⁹

לרבי כל מיני מתכות ולרי יוסי גבי יהודה חף כל דבר, לא דרשינן ליה לדרשה זו להניח מרצע גדול.

ב. עי' רמב"ן ורישב"א דמהאי טעמא גופא פליגי יודן בריבי וס"ל שאין רוצעים בגופה של אוזן אלא במילתא, דס"ל עבד עברי כהן נרצע, לכן רוצעים במילתא כדי שלא יהא נעשה בעל מום. וברמב"ן מוסף לבאר המשך הגמ', דלחר שאמרו המרצע היינו גדול שזמרצע שהוא עבד וגם שעושה נקב גדול (משעור כרש"א), ח"כ הרי נעשה בעל מום (משא"כ אם היו רוצעים במרצע קטן שעושה נקב פחות מנשיא לא היה נעשה בעל מום אפילו אם היו רוצעים בגופה של אוזן), לכן אמר יודן בריבי שהמשך לזה, שאין רוצעים אלא במילתא.

ג. עיין להלן דעת רש"י דצמח המלחמה אסור לבוא עליה כל עיקר, והיא ביאה ראשונה ושהיה היינו לאחר המלחמה ולאחר כל המעשים של המלחמה ירח ימים וכיו"ב.

ד. לכאורה קשה דהא לעיל צדין רבו מוסר לו לכהן שפחה כנענית איחזב שמואל ונקטינן כרב דמותר והטעם דמידוש הוא לא שנה כהנים לא שנה ישראל, וא"כ גם הכא חף דכהן אסור בגיורת ניימא מידוש הוא לא שנה כהן לא שנה ישראל, ותירצו בסו"ט (ד"ה צניאה) וסו"ט הרא"ש

ללישנא בתרא, בביאה שניה לכולי עלמא אסור (דהויא לה גיורת שאמרה לכהן וליכא למיחש ליצר הרע ככ"ל), כי פליגי בביאה ראשונה; **לרב** מותר דלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע (וגם ככהן איכא למיחש ליצר הרע), ולשמואל אף דאיכא למיחש ליצר הרע מכל מקום אסור מגזירת הכתוב, דדוקא היכא דקרינא ביה 'והבאתה אל תוך ביתך' (לקיימה אצלו להיות כאשתו) קרינא ביה 'וראית בשביה' (משא"כ כהן דביאה שניה ואיך אסור, יש לאסור גם ביאה ראשונה).

• **דיני יפת תואר:** כתיב 'וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת בה ולקחת לך לאשה, והבאתה אל תוך ביתך' וגו', וילפינן מפסוקים אלו ח' דינים: (א) **וראית בשביה**, דוקא אם נתן בה עיניו מתחילה בשעת שביה (ולא שלקחה מתחילה על דעת למכרה או לשפחה ורק אח"כ נתן עיניו בה). (ב) **אשת**, מותר ליקח יפת תואר אפילו כשהיא אשת איש ושהרי אין אישות בכמותה, וקמ"ל דאף דע"כ יש איסור עשה דכתיב 'ודבק באשתו' ולא באשת חבירו מ"מ ביפת תואר מותר; עפי' תוס' (ד"ה אשת) ומאירי. (ג) **יפת תואר**, בא ללמד טעם ההיתר של יפת תואר, דלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע (שאם אין הקב"ה מתירה ישאנה באיסור), דמוטב שיאכלו ישראל בשר תמומות שהומות [פי' בשר שהומה מכהמה גוססת] ואל יאכלו בשר תמומות נבילות (פי' שלא נשחטה והכהמה מתה ונתגבלה). (ד) **וחשקת**, אף על פי שאינה נאה אלא כעורה מותרת (ובחשקו תלה הכתוב). (ה) **בה**, ולא בה ובחברתה (ודאסור ליקח שתיים), (ו) **ולקחת**, ללמד דליקוחין יש לך בה (פי' דאחר שנשאה הרי היא אשת איש גמורה, וקמ"ל דאפי' שהיתה עובדת כוכבים ולא נתגיירה מדעתה אלא בעל כרחא מ"מ קידושין תופסין בה). (ז) **לך לאשה**, שאסור לו ליקח שתי נשים; אחת לעצמו ואחת לאביו או לבנו או לאדם אחר (והטעם דהא לא התירה תורה דבר זה אלא כנגד יצר הרע לכך יאכל לו ולא לאהרים על ידו; מאירי). (ח) **והבאתה אל תוך ביתך**, מלמד שלא ילחצנה במלחמה ולבא עליה, דאפילו ביאה ראשונה אינו מותר עד שיבא לביתו ולאחר כל המעשים שצותה תורה.¹⁰

[דף כב.]

דינים נוספים בנרצע

• **ב' אמירות:** אין עבד עברי נרצע עד שיאמר ב' פעמים שאינו

דשאי לעיל בשפחה כנענית דגם אלל ישראל מידוש הוא שהומר איסור 'לא יהיה קדש בבני ישראל', לכן הומר גם גבי כהן, אלל הכא יפת תואר שנתגיירה מותרת לישראל, ואע"פ שמגיירה בעל כרחא מ"מ עשאה הכמוז כגיורת גמורה, ודוקא גבי כהן איכא איסורא משום זונה, לכן ליכא למימר מידוש הוא לא שנה כהנים לא שנה ישראל.

ולפי"ז ז"ל, דאף דלדדי האיצינא כן היו האם מותר כהן ציפת מותר מטעם דמידוש הוא לא שנה כהנים לא שנה ישראל, אי נמי אסור הואיל וריבה כהן מצוות יתירות, מ"מ לענין דינא לא נגעו טעמייהו דרב ושמואל בטעמים אלו, דסברא ד'מידוש הוא' לא שייך הכא כ"ל, אלא רב ממיר מטעם אחר; דצניאה ראשונה מותר כנגד יצה"ר וצניאה שניה מותר דהואיל ואשתרי אישתרי, ושמואל דאוסר אינו כריין לסברא דריבה כהן הכמוז מצות יתירות, דסברא זו הוא דוקא לאפקוקי מסברא של מידוש וכו' (דאף צדין כהן ופין ישראל שוין פלסורא מ"מ מסתבר להחמיר כהן עפי' משראלי, אלל הכא פשוט שיש חילוק צין כהן לישראל, דישראל מותר בגיורת וכהן אסור).

ה. כן פירש"י, ועי' בסו"ט (ד"ה טל) שהקשו כמה קושיות על פירושו ולכן נראה לר"ת צניאה ראשונה מותרת במלחמה ורק צניאה שניה אסורה עד שהתא צניות גיורת. מיהו אח"כ הביאו סו"ט ליישב פירש"י, דמה שהקשה ר"ת לרש"י חף נחפיים ילרו מאחר שצריך להמתין עד שחזר ליבטו ולאחר כל המעשים, ז"ל דמ"מ בעל הימנו יצה"ר כיון שיש לו פת בסלו שסופה להיות מותרת לו לאחר כל המעשים. ומה שהקשה למה נקראת 'צמר תמומות' מאחר שאינו בא עליה אפילו פעם ראשונה עד אחר שנתגיירה, ג"כ לא קשה כיון שאינה מתגיירה מדעתה אלא בעל כרחא לא היו גיורת גמורה, ועיין עוד בסו"ט שם, ועליל (דף ט"א: בסו"ט) (ד"ה צניאה שניה) וצמח"ש שם.

גליץ קנין תורה

קודם שנעשה עבד, חייב רבו לזונם בזמן שהוא עובד אצלו, דכתיב 'ויצא מעמך הוא ובניו עמו' ועל כרחק לא מיירי מבני כנענית שמטרה לו רבו שהרי אינם יוצאים עמו דכתיב האשה וילדה תחיה לאדוניה, אנכי מיירי בבני ישראלית, והיא אינם נמכרים עמו, אלא מלמד שרבו חייב במוזנותיהם. וגם חייב במוזנות אשתו, דכתיב 'אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו', וגם אשתו אינה נמכרת עמו, אלא מלמד שרבו חייב במוזנותיה.

וצריך לאשמועינן בין אשתו ובין בניו, דאי אשמועינן בניו הוה אמינא דוקא בניו חייב האדון לזונם כיון שהן קטנים ואינם יכולים לעשות מלאכה ולפרנס את עצמם, מה שאין כן אשתו, ואי אשמועינן אשתו הוה אמינא דוקא אשתו דלאו דרכה לחזור על הפתחים ולפי שהיא בושתה מה שאין כן בניו, קא משמע לן.

[דף כב:]

❖ **רביעיה**, היינו שנותן אוננו על דלת מעומד ובתוך מוזוהו או על מוזוהו, ודוקר והולך באוננו עד שמוגיע אל הדלת או אל המוזוהו.

– אין לומר דצריך רק לדקור בדלת כנגד אוננו ואכל האון עצמה לא ירעננה, דהא כתיב 'ורצע אדוניו את אוננו במרצע'. ואין לומר שידקור תחילה באון רהוק מן הדלת והדר יתן אוננו בדלת ויקח את המרצע וידקור בדלת מעבר השני כנגד אוננו, דהא כתיב 'באוננו ובדלת' ולא 'אוננו בדלת'. והא דבעינן דלת מעומד ולא סגי בעקורה ופן המוזוהו ומטלת לארץ, ילפינן מדכתיב 'אל הדלת או אל המוזוהו', מה מוזוהו מעומד אף דלת מעומד.

❖ **רביעיה באון דוקא** ולא בשאר איברים שבגוף, שאמר הקב"ה און ששמעה קולי על הר סיני בשעה שאמרתי 'כי לי בני ישראל עבדים', עבדי הם ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע בה.

❖ **רביעיה דוקא אצל דלת או מוזוהו** ולא שאר כלים שבבית, שאמר הקב"ה דלת ומוזוהו שהיו עדים במצרים בשעה שפסחתי על המשקוף ועל שתי המוזוהות ואמרתי כי לי בני ישראל וכו' והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע בפניהם.

דיני עבד כנעני

❖ **עבד כנעני נקנה לאדון**, בכסף או בשטר או בחזקה או בחליפין או במושיכה והאי עבד כנעני לאו דוקא כנעני, והוא הדיון עבד משאר אומות, אלא שכל העבדים נקראים 'כנעניים' על שם כנען דכתיב ביה עבד עבדים יהיה לאחיו.

הא דנקנה בכסף שטר וחזקה ילפינן מדהקיש הכתוב עבד כנעני לשדה אחוזה דכתיב 'והתנחלתם אותם לבניכם אחרים לרשת אחוזה', מה שדה אחוזה נקנה בכסף שטר וחזקה אף עבד כנעני נקנה בהם. אבל אין להקיש עבד כנעני לשדה אחוזה לענין שיחזור לבעלים ביובל, דבעבד כנעני כתיב בהדיא 'לעולם בהם תעבודו'.

תנא דידן לא נקט אלא כסף שטר וחזקה ולא חליפין ומושיכה, דלא

רוצה לצאת, דכתיב 'ואם אמר יאמר העבד', ובעינן שיהיה אמירה אחת בתחילת שש מדכתיב 'ואם אמר יאמר העבד' עד שיאמר כשהוא עבד, ואמירה אחת יהיה בסוף שש מדכתיב 'לא אצא הפשי' שיאמר כן בשעת יציאה.

להחיה אמינא, תחילת שש היינו ממש בתחילת שש, וסוף שש היינו כל יום האחרון. וקשה, דלפי זה כשאמר וישנה ב' האמירות בתחילת שש ולא אמר כלום בסוף שש, מאי אריא שאינו נרצע מטעם דבעינן אמירה בשעת יציאה, תיפוק ליה דבעינן שיאמר 'אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני' וליכא ודבתחילת שש אין לו אשה ובנים שעדיין לא מטרו לו שפחה כנענית. וכן כשאמר ב' האמירות בסוף שש ולא אמר כלום בתחילת שש, למה אמרינן שאינו נרצע דבעינן אמירה בעוד שהוא עבד וליכא, והא גם ביום האחרון נקרא עבד.

למסקנא, תחילת שש היינו קודם שהתחיל פרוטה אחרונה ולפי חשבון גרעון כסף, שעדיין יש לאדון על העבד שוה פרוטה שצריך לעבוד אצלו, דאז כבר יש לו אשה ובנים ועדיין נקרא עבד, וסוף שש היינו אחר שהתחיל פרוטה אחרונה, דזה נחשב סמוך ליציאה, ולכן אם אמר ב' האמירות קודם שהתחיל פרוטה אחרונה אינו נרצע דלא הוי סמוך ליציאה, ואם אמר ב' האמירות אחר שהתחיל פרוטה האחרונה אינו נרצע דבעינן אמירה כשהוא עבד וליכא.

❖ **אשה ובנים לאדון ועבד**: האדון צריך שיהיה לו אשה ובנים, דכתיב 'כי אהבת ואת ביתך', וגם בעינן שהעבד יהיה לו אשה ובנים והיינו שרבו מטר לו שפחה כנענית, וגם ילדה לו בנים] דכתיב 'אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני'.

❖ **כי טוב לו עמך**: אם רבו אינו אוהבו אינו נרצע אף שהוא אוהב את רבו, דכתיב 'כי טוב לו עמך'. וכן אם הוא אינו אוהב את רבו אינו נרצע אף שרבו אוהבו, דכתיב 'כי אהבך'.

הוא חולה ורבו אינו חולה, או רבו חולה והוא אינו חולה, אינו נרצע, שנאמר 'כי טוב לו עמך' ושוב לאפוקי חולתו. ואם שניהם חולין יש להסתפק, האם קפיד קרא דוקא שיהיה 'עמך' והיינו שניהם שוין והא איכא, או דילמא בעינן דוקא 'כי טוב לו עמך' ושהיו שניהם בטובה והא ליכא, ומסיק בתיקו.

'כי טוב לו עמך'; שלא תאכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר, ושלא תשתה יין ישן והוא שותה יין חדש, ושלא תישן על גבי מוכין והא ישן על גבי תבן, מוכאן אמרו כל הקונה עבד עברי קונה אדון לעצמו.

❖ **מוזנות אשתו ובניו**: עבד עברי שהיה לו אשה וישראלית] ובנים

1. וכמה המאירי טעם שמי אמירות אלו, כדי שלא יבטלוהו נכח, אלא יאמר כן מתוך הממון וישנו הדעת.

2. עיין תוס' לעיל דף כ' ד"ה כל הקונה) שהקשו למה אמרו קונה 'אדון' לעצמו והא לא בעינן אלא שיהיו שניהם שוין, ומילתו עפ"י הירושלמי דפעמים אין לאדון אלא כר אחת, ואם שוכב עליו נעצמו אינו מתיקס כי טוב לו עמך, ואם לא ישכב עליו וגם לא ימכרו לעבדו הרי זו מלת קדום, נמצא שעל כרחו צריך למסור הכר לעבדו, והיינו קונה אדון לעצמו.

גליץ קנין תורה

דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים בכסף על ידי עצמו ובשטר על ידי אחרים ובלבד שיהא הכסף משל אחרים. בגמרא מבואר דאיכא שלש שיטות בדבר:

(א) ר' מאיר: על ידי עצמו אינו נפדה אלא בשטר, דסבירא ליה דאמרינן גיטו וידו באין כאחד, אבל אינו נפדה על ידי כסף ושאריות נותנין לו על מנת שאין לרבו רשות בו דסבירא ליה אין קנין לעבד בלא רבו. ועל ידי אחרים מדעתו נפדה בין בכסף [ושנותנין כסף לאדון לפדותו] ובין בשטר [שמקבלין בשבילו שטר שחרור מרבו]. אבל על ידי אחרים שלא מדעתו אינו נפדה אלא בכסף ולא בשטר, דסבירא ליה דשחרור הוא חוב לעבד ושם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה, ואם היה עבד ישראל אסרו בשפחה, וזהו חוב דניחא ליה בשפחה כיון דשכיחא ליה ופריצא ליה] ונקמינן זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו, ושאיני כסף [שאריות פודין אותו אפילו שלא מדעתו], לאבני הואיל וקני ליה כעל כורחיה מקני ליה כרחיה, ולא דמי לשטר דהאי שטרא לחוד והאי שטרא לחוד [ודיה לשון קניה וזה לשון שחרור] משא"כ כסף דצורת המטבע שוה בתרוייהו. לרבא דבכסף קבלת רבו גרמה לו [שע"י שרבו מקבל הכסף הוא גורם לו להשתחרר מאליו ונמצא אין אחרים הללו חבין לו אלא קבלת הרב, והרב הרי אינו נעשה שלוחו אלא עושה לצורך עצמו ומקנהו מאליו] מה שאין כן שטר קבלת אחרים גרמה לו [וכיון דחוב הוא לו אין חבין לאדם שלא מדעתו].

נמצא, על ידי עצמו נפדה בשטר ולא בכסף, ועל ידי אחרים מדעתו נפדה בין בכסף ובין בשטר, ועל ידי אחרים שלא מדעתו נפדה בכסף ולא בשטר. והא דתנן במתניתין 'בכסף על ידי אחרים' מיירי שלא מדעתו, דמדעתו פודין אותו בין בכסף ובין בשטר.

(ב) חכמים: על ידי עצמו נפדה בין בכסף ובין בשטר, דסבירא להו יש קנין לעבד בלא רבו ודלא כר' מאיר, וסבירא להו דאמרינן גיטו וידו באין כאחד וכו' מאיר. וכן על ידי אחרים נפדה בין בכסף ובין בשטר, בין מדעתו ובין שלא מדעתו, דסבירא להו דשחרור הוא זכות לעבד שיוצא מתחת יד רבו לחירות ודלא כר' מאיר, ונקמינן זכין לאדם שלא בפניו.

(ג) ר' שמעון בן אלעזר: בפדיון על ידי אחרים סבירא ליה כחכמים, שפודין אותו בין בכסף ובין בשטר, בין מדעתו ובין שלא מדעתו, דשחרור הוא זכות וזכין לאדם שלא בפניו. אבל בפדיון על ידי עצמו סבירא ליה שאינו נפדה לא בכסף ולא בשטר; בכסף דאין קנין לעבד בלא רבו וכו' מאיר, ובשטר דלית ליה גיטו וידו באין כאחד ולא כר' מאיר ולא כחכמים.

והא דעבד כנעני אינו יוצא בשטר על ידי עצמו יליף לה בגזירה שוה 'לה' מאשה ודבעד כנעני כתיב 'או הפשה לא ניתן לה', ובאשה כתיב 'וכתב לה ספר כריתות', מה אשה עד שיוצא גמ' לרשות שאינה שלו [ודכתיב 'נתן בידה', ויד האשה השיב רשות שאינו שלו כיון שאין גופה נקנית לבעלה] אף עבד נמוי עד שיוצא גמ' לרשות שאינה שלו [וכיון דגוף העבד נקנה לאדון אינו יכול לקבל הגמ' בעצמו דנמצא שלא יצא לרשות שאינו של אדון, ורבנן גמרי נמוי לה לה, ודרשי מה אשה מקבלת גיטת בידה אף עבד מקבל גיטו, ועל כרחך דאמרינן גיטו וידו באין כאחד].

קתני אלא מילתא דליתא במטלטלין. תנא ברא נקט אף חליפין אבל לא משיכה, דלא קתני אלא מילתא דאיתא בין בקרקע ובין במטלטלין [משא"כ משיכה דליתא בקרקע אלא במטלטלין].

קנין משיכה, היינו שתקפו ובא אצלו, אבל אם קראו ובא אצלו לא קנאו. ולא דמי לבהמה שקונה אותה במשיכה בין כשקורא לה והיא באה בין כשהכוישה במקל ורצתה לפניו, דשאני בהמה שהולכת על דעת הקורא אותה [ולפי שאין לה דעת] מה שאין כן עבד הולך מדעת עצמו. ולפי זה עבד קמן [ולית ליה דעת] כבהמה דמי ואם קראו האדון לשם קניה ובא אצלו קנאו.

– נחלקו תנאי בדין משיכה של בהמה; לתנא קמא כיון שעקרה יד ורגל [מחמתו שקרא לה או שהכוישה במקל כנ"ל] קנאה, אבל לר' אסי ואמרי לה לר' אחא בעינן שתהלך לפניו מלא קומתה.

קנין חזקה, היינו שהאדון משתמש עם העבד, כגון שהעבד התיר לו מנעלו או הוליד כליו אחריו לבית המרחץ, וכן כשהעבד הרחיצו או סכו או גרדו או הליבשו או הנעילו או הגביהו.

הגבחה: עבד שהגביה לרבו קונה מדין חזקה כנ"ל. ומכל מקום שפחה כנענית אינה נקנית כביאה ואף שמגבחת את האדון, הן כביאה כדרכה, דלא דמי לשאר הגבחה [ועבד מגביה לרבו] דהתם זה נהנה [האדון] וזה מצמער [העבד לכך נחשב כחוקק שהאדון משתמש עמו] מה שאין כן הכא זה נהנה וזה נהנה. והן כביאה שלא כדרכה אינו קונה, דגם בזה איכא למימר שיש הנאה לתרוייהו, ועוד [אפילו אם רק האדון נהנה ולא השפחה מי"ט לא מחנין] דכיון דביאה כדרכה אינו קונה גם ביאה שלא כדרכה אינו קונה, דכתיב 'משכבי אשה', הקישה הכתוב כדרכה לשלא כדרכה.

אדון שהגביה לעבד; לרב אשי לא קנה [ולא דמי לחזקה שהאדון משתעבד בו לקנותו], ולר' שמעון קנה, כמו שהגבחה קונה בכל מקום.

עבד כנעני אצל גר שמת: גר שמת ולא היו לו יורשין [שלא הוליד אחר שנתגיר דכל נכסיו הן הפקר] [ובזבזו ישראל נכסיו והיו בהן עבדים]; לתנא קמא בין גדולים ובין קטנים קנו עצמן בני חורין, לאבא שאול גדולים קנו עצמן בני חורין אבל קטנים כל המוחזק בהן זכה בהן.

– מר זוטרא הלך לבקר ר' יהודה הנדואה שהיה גר בלא יורשין, וכשראה שהוא גוסס ונוטה למות [ולא רצה שעבדו של ר' יהודה יזכה בעצמו מן הפקר] צוה לעבדו שישלוח מנעליו ויוליכם לביתו, ונמצא כשפירש ר' יהודה למיתה מיד פירש מר זוטרא לחיים תחתיו [ושהרי היה משתמש עם העבד בשעת מיתתו ונמצא שלא היה העבד בלא אדון רגע אחד כדי שיוכל לזכות בעצמו]. איכא דאמרי שהיה עבד גדול ואתיא כאבא שאול [ודוקא עבד גדול הוצרך לעשות כן משא"כ עבד קטן היה יכול לזכות בו אפילו לאחר מיתה מאחר שאינו יכול לזכות בעצמו], ואיכא דאמרי שהיה עבד קטן ואתיא דלא כאבא שאול.

[דף כג.]

אופנים שעבד כנעני קונה את עצמו
תנן 'וקונה את עצמו בכסף על ידי אחרים ובשטר על ידי עצמו

גלין קנין תורה

עבד קנה רבו, מי"ט אם נתן לו אחר במתנה ולא היה בלבו של הנותן שיוכה בו הרב, הרי הוא של העבד, והואיל ודעת אחרת מקנהו, והעבד מופריק ביה ע"י עצמו. **למסקנא כולי עלמא מודי דאין קנין לעבד בלא רבו** ואי יהיב ליה סתמא, אף דאיכא דעת אחרת מקנה אותו, ויש ב' דרכים לבאר באיזה אופן פליגי ר' מאיר והכמ"ס:

(א) רב ששת: דאקני ליה אחר מנה ואמר ליה על מנת שאין לרבך רשות בו; ר' מאיר סבר כיון שאמר ליה 'קני' מיד קנה העבד וגם רבו קנה מידו (ודכל מה שקנה עבד קנה רבו) וכי אמר ליה אחר כך 'על מנת' לאו כלום קאמר ליה, ורבנן סברי דכיון שאמר ליה על מנת מהני תנאו (שלא יקנה רבו מידו, דמעיקרא כשאמר להעבד 'קני' אדעתא דתנאה אקניה).^ט

(ב) ר' אלעזר: בציור הנ"ל כולי עלמא מודי דקני עבד וקני רביה ויעל מנת' לא מהני (כיון דמי"ט הקנה לו ובעל כרחו קנה גם רבו), כי פליגי דאקני ליה אחר מנה ואמר ליה על מנת שתצא בו לחירות ופי' שתתנוהו לרבך בפדיון; ר' מאיר סבר דגם הכא אמרינן דכי אמר ליה 'קני' קני עבד וקני רביה וכי אמר ליה על מנת לא כלום קאמר ליה, ורבנן סברי דהכא עדיף כיון שגם להעבד לא הקנה דהא לא אמר ליה אלא על מנת שתצא בו לחירות.

— **אשה אצל בעלה דינה שוה לעבד אצל רבו** והואיל ובעלה זכאי במעשה ידיה ובמציאתה, וכי היכי דפליגי ר' מאיר ורבנן לענין בעבד הוא הדין פליגי באשה אם יש לה קנין בלא בעלה (אי"כ כשאחר נותן לה מנה במתנה על מנת שאין לבעלה רשות בה; לרב ששת יהיה תלוי בפלוגתת ר' מאיר והכמ"ס, ולר' אלעזר גם הכמ"ס מודה שקנה בעלה).

[דף כד.]

פדיון מעשר שני

❖ הפודה מעשר שני או הקדש שלו במעות שלו, צריך להוסיף חומש על פדיונו. וכן שליה שפודה מעשר שני של המשלח במעות של המשלח, הרי הוא כמותו וצריך להוסיף חומש. אבל הפודה מעשר של אחר במעות שלו אינו נותן חומש (דכתיב וצאם נאול ינאל איש ממעשרו ויסק המשייתו).^ט

❖ אשה שפודה מעשר של בעלה במעות בעלה ודאי נותנת חומש, דשליחותיה דבעל קא עבדה. וכשהיא פודה מעשר של בעלה במעות שלה (וכגון זווי של נכסי מלוג) ודאי אינה נותנת חומש (וכדן אדם שפודה מעשר של חבירו במעות שלו) ד'איש מומעשרו' אמר ר' רחמנא ולא אשה מומעשר בעלה (דאשה כאחר דמיא).^ט

— והא דתנן במתניתין 'וחכמים אומרים בכסף על ידי עצמו ובשטר על ידי אחרים', רק הרישא 'ובכסף על ידי עצמו' הוא דברי חכמים, ורצונם לומר אף על ידי עצמו (ודיש קנין לעבד בלא רבו, וכ"ש ע"י אחרים דזכות הוא לו, וכ"ש בשטר ע"י אחרים דזכות הוא לו, והוא הדין ע"י עצמו דנישו וידו באין כאחד), אבל הסיפא (ובשטר על ידי אחרים) ר' שמעון בן אלעזר הוא, ורצונו לומר על ידי אחרים אבל לא על ידי עצמו (ודלית ליה גיטו וידו באין כאחד, והוא הדין בכסף ע"י עצמו לא, דס"ל אין קנין לעבד בלא רבו).

[דף כג.]

שליח לקבלה בעבד כנעני

בגמרא נסתפק לדעת ר' שמעון בן אלעזר (ודעבד כנעני אינו יכול לקבל גט בעצמו דלא אמרינן גיטו וידו באין כאחד) האם אפשר לעבד לעשות שליח לקבל גיטו מיד רבו; מי אמרינן דכיון דגמר 'לה' מאשה ולענין שאינו יכול לקבל גט בעצמו דבעינן שיצא גט לרשות שאינו של האדון) גמר נמי שיוכל לעשות שליח כמו אשה, אי נמי שאני אשה שיוכלה לקבל גיטה לכך גם יכולה לעשות שליח, אבל עבד שאינו יכול לקבל גיטו לא מצי משוי שליח (ואף דסבירא ליה שאחרים מקבילי גט בשבילו אפילו שלא מדעתו דהא ס"ל דהוי זכות וזכין לאדם שלא בפניו כנ"ל, מי"ט נסתפק בגמרא שמה היינו חוקא שרבו יזכה לו גיטו ע"י אחרים, או שהם עושים שלא מדעתו, דאז לא הוי מטעם שליחות אלא מדון זכה, משא"כ כשאמר לאחר לך וקבל גיטו דילמא מיגרע גרע לפי שבא מטעם שליחות^י). ומסיק דגמרינן 'לה' מאשה דמצי משוי שליח.

— **רב הונא בריה דרב יהושע סבירא ליה דכהנים** (ושמקריבים קרבנות) הוי שלוחו דרחמנא ולא שלוחו דידן (ולכך הנדר הנאה מכהן מותר לכהן להקריב קרבנותו דאין הבהן שלוחו אלא שליח דרחמנא), ומביא ראיה דאי אפשר לומר שהן שלוחו דידן, דכיון שאין ישראל יכול להקריב קרבן בעצמו איך יכול לעשות שליח. ולא קשה מעבד שאינו יכול לקבל גט בעצמו ומכל מקום מסקינן דמשוי שליח, דשאני קרבנות דישאל אינם שייכים בתורת קרבנות כלל, מה שאין כן עבד שייך בענין קבלת גט שחרור, דדוקא גיטו אינו יכול לקבל בעצמו (ומשום דלא יצא הגט מרשות רבו) אבל יכול לקבל גט של חבירו מיד רבו, דנמצא שלא יצא הגט מרשות האדון).^י

יש קנין לעבד בלא רבו

נחלקו במתניתין אם עבד נפדה על ידי עצמו בכסף של אחרים; לר' מאיר (ור' שמעון בן אלעזר) אינו נפדה, ולחכמים נפדה.

להחזה אמינא, פליגי בכסף שנתנו לו אחרים במתנה (ולא אמרו על מנת שאין לרבך רשות בו); לר' מאיר אין קנין לעבד בלא רבו (ולכך כיון שנתנו לו כסף במתנה זכה בו רבו) ולחכמים יש קנין לעבד בלא רבו (דאף דנקטינן מה שקנה

ה. ע"פ פירש"י ופירוש הראשון בתוס' (ד"ה מהו), ועיין ריב"א דלפ"ו יש להוכיח מהכא דמה שזכין לו למדע שלא בפניו אינו מטעם שליחות, וא"כ אע"פ שאין שליחות לקטן מ"מ זכין לו מן המורה. ושם כתב דיש לדחוק דשאני עבד שישנו בכלל שליחות בעלמא, ולפיכך זכין לו אף היכא דלא מצי משוי שליח כגון הכא, משא"כ קטן דלאו בר שויה שליח הוא כלל אין זכין לו מן המורה אלא מדגריהס.

ט. ולפי דרך זה כשאמר לו אחר על מנת שחלף בו למירות (ול"ה אלעזר להלן פליגי ר' מאיר ורבנן כה"ג, אלל לרב ששת) אפילו ר' מאיר מודה דלהני ליה תנאיה (מוד"ה ורבי אלעזר, ע"ש).

י. בגמ' 'איש אמר רחמנא ולא אשה', ופירש"י דר"ל 'איש מומעשרו' ואשה כאחר דמיא, ולפ"ו אין כוונת הגמרא לחלק בין איש לאשה, אלא לומר דאשה נכסיה בעלה כאחר דמיא ודינה כדן אדם שפודה מעשר של חבירו במעות שלו. אלל ודאי שייך דין 'חומש' בנאשה, כגון כשתפדה מעשר שלה במעות שלה ודאי מוספת חומש כמו בנאשה. מיהו בתוס' (ד"ה אלל) גרסי דמייירי בזווי דידה ומעשר דידה, ודרכינן מקרא דדוקא איש אמר רחמנא דמוסיף חומש על מעשרו ולא אשה אפילו בזווי דידה ומעשר דידה ואפילו היא אלמנה או גרושה אינה מוספת חומש, ע"ש.

קנין תורה גליץ

עצם שאינו חוזר ויסופו ליבש וליפול ויצא העבד לחירות אף על גב דליכא ביטול מלאכה ודהא עצם דוקן לאו מדיי הוי עבד ומ"מ כיון שהוא מום שבגלוי ואינו חוזר ויצא בו לחירות^א.

למסקנא, לא ילפינן בכלל ופרט וכלל, אלא בריבוי מיעוט וריבוי ודהאי ישלחנו אינו לשון 'כלל' להיות נידון בכלל ופרט, אלא לשון 'ריבוי' הוא ונידון בריבוי מיעוט וריבוי שמרבה כל דבר אף שאינו כעין הפרט ולא ממעמינן אלא דבר אחד מה שנראה להכמים למעט, הלכך מרבינן כל מומין שבגלוי שאינן חוזרים אף כשאינו בטל ממלאכתו, ולא ממעמינן אלא מום שסופו לחזור, לכך אם הכהו על ידו וצמתה ופי' יבשה אבל סופה לחזור אין העבד יוצא בה לחירות.

♦ **גט שחרור**: נחלקו תנאים בשן ועין ושאר ראשי איברים, אם עבד יוצא מיד לחירות אי נמי צריך גט שחרור ולהתירו בבת הורין, ואיכא ג' שיטות בדבר: (א) לר' שמעון ור' אלעזר ור' טרפון צריך גט שחרור, דיליף 'שילוח שילוח' מאשה, מה אשה יוצאה בשטר אף עבד אינו יוצא אלא בשטר. (ב) לר' מאיר ור' טרפון אינו צריך גט שחרור, דליכא למילף מאשה, כיון דכתיב 'להפשי ישלחנו' ולא הפשי לבסוף, שמע מינה דהוה ליה הפשי מעיקרא בלא גט שחרור. (ג) המכריעים לפני חכמים סבירא להו, דבשן ועין יוצא בלא גט שחרור שהתורה זכתה לו כיון דכתיב בהדיא, אבל בשאר ראשי איברים צריך גט שחרור הואיל ואינם כתובים בהדיא אלא מדרש חכמים הוא^ב.

♦ **הזיקו בקול**: אין עבד יוצא בראשי איברים אלא אם כן הזיקו רבו בבגידה, כגון שהכהו על עינו וסמאה, או הכהו על אזנו וחרשה, אבל אם הכה בכותל כנגד עינו או אזנו והבעיתו עד שנסמא או נתחרש אינו יוצא בהן לחירות, דכיון דבר דעת הוא איהו מבעית נפשיה ודמדעתיה קא מיבעית שנותן לבו אל פחד קול הכא פתאום.

וכן המזיק את חבירו אינו חייב בדיני אדם אלא אם כן אחז בו, כגון שאחזהו ותקע באזנו וחרשו, אבל אם הבעיתו כגון שתקע באזנו וחרשו, פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים.

וכל זה בהזיק אדם שהוא בר דעת, אבל בהזיק כלים חייב אפילו על ידי קול. לכך תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי וזוכית ותקע בו ושברו וקולו, וכן סוס שצנף והמור שנער ושברו את הכלים בקולם, חייבים הבעלים לשלם; **לרבנן** משלמים רק חצי נזק ולסומכוס משלמים נזק שלם ודבמס' ב"ק (דף יז) פליגי רבנן וסומכוס בהבמה שהלכה והיו צרורות

יא. כדפי' מנאחר דלדלו עכס דוקן הוי מום שבגלוי אלף שאין בו ציטול מלאכה ללאו מדיי הוי עבד. מיכו ע"י תבוס' ר"י הוקן דגם צוה איכא ציטול מלאכה דצטל מעשה השניים הקבועים נ, אלף שהמלאכה לא הוי בגלוי ואינו דומה לשן ועין שעושים מלאכה בגלוי, וע"ע במאיר.

יב. תבוס' (ד"ה הולא) הקשו מה צריך דהוי מדרש חכמים, מ"מ כיון דדרשין כן מן המורה אין לחלק בין ראשי איברים לשן ועין, ומירלו צ' תירוצים, א. מ"י ר"ת, דודאי מן המורה גם בשאר איברים אינו צריך גט שחרור, אלא תקנת חכמים הוא להצריך גט שחרור בשאר איברים לפי שאין המדרש ידוע לעולם ומיישין שמה ימלאנו הארון בשוק ויאלתר לו עבדי אמה. ב. מ"י הריב"ז, דלעולם צריך צהן גט שחרור מן המורה, דשאני שן ועין דכתיבי בהדיא בקרא ועלייה כתיב 'להפשי ישלחנו' דמשמע חפשי מעיקרא, לכך לא ילפינן צהו 'שילוח שילוח' מאשה להצריך צהן גט, משא"כ שאר איברים דלא נפקי אלף מריבויא ד'ישלחנו' דכתיב אחר מיצת 'לחפשי', ודאי צהמי גמרי 'שילוח שילוח' מאשה דלא נפקא צהו אלף ע"י גט שחרור.

והא דפליגי תנא קמא ור' מאיר אם אשה פודה מעשר שני בלא חומש, דלתנא קמא אינה פודה בלא חומש ולר' שמעון כן אלעזר בשם ר' מאיר פודה בלא חומש, איכא לאוקמי בב' דרכים:

(א) **לאבוי**, דאקני לה אחר מנה ואמר לה על מנת שתפדי בו את המעשר, וצריך להפוך דברי רבנן (תנא קמא) עם דברי ר' מאיר ודר' מאיר סבירא ליה לשיטתיה בעבד דכי אמר לה אמר קני בעלה וכי אמר לה על מנת לאו כלום הוא, הלכך הוי זוזי דבעל ושליחותיה קעבדה וצריכה להוסף חומש, והכמים סבירא ליה לשיטתיהו בעבד דכיון שאמר לה על מנת מהני תנאיה שלא קנה בעלה ונמצא שהיא פודה מעשר שלו במעות שלה ואינה מוספת חומשו.

(ב) **לרבא**, לעולם לא תיפוך, דמייירי שמת אביה וירשתה נכסיו ודנכסים אלו הן נכסי מלוג שלוקחין בהן קרקע והבעל אוכל פירות בהיהו, ובתוך הירושה היה פירות של מעשר שני; ר' מאיר למעמיה דמעשר שני ממון גבוה הוא ואכילתו בירושלים משלחן גבוה הוא) הלכך לא קני בעלה להני פירות ודאינו כשאר נכסים דתקנו רבנן שהבעל אוכל מהן פירות אלא לא זכה בהן כלל) וכי פרקה ליה בזוזי דבעל לאו 'מעשרו' הוא והווי זוזי דבעל ומעשר שלהו ואינה נותנת חומש. ורבנן למעמיהו דסבירא להו מעשר ממון הדיוט הוא, הלכך קני ליה בעלה ולהילא עליהו תקנתא דרבנן שהבעל אוכל מהן פירות כשאר נכסי מלוג, ונמצא כשפודה אותן בזוזי דבעל הוי ליה מעשר שלו ומעות שלו ובעי חומשו.

יציאת עבד כנעני בראשי איברים

♦ עבד כנעני יוצא מרבו בשן ועין, וילפינן מהן דהוא הדין שאר ראשי אברים שאינן חוזרים ואם נפלג, דומיא דשן ועין שאינן חוזרים.

להחיה אמינא ילפינן ראשי אברים מושן ועין ב'מה מצינו' (ר"ד"ה שאין חוזרין), ואין להקשות דהוי שן ועין שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדוין (מדלא כתיב אחד ונמור כלהו מיניה), דצריכא למיכתב תרווייהו, דאי כתב רק שן הוה אמינא אפילו שן דחלב ושן הקטנים היונים שאם נפלת חזרת, והריא דקרא מיייר בעבד קטן) לכך כתב עין דבעינן אבר שאינו חוזר, ואי כתב רק עין הוה אמינא דוקא אבר דומיא דעין שנברא עמו מה שאין כן שן שלא נברא עמו אינו יוצא בו, לכך כתב שן.

דף כד:

וקשה איך נילף כמה מצינו, והא הוי כלל ופרט, ד'כי יכה' כלל ו'שן ועין' פרט ונקמינן כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט, ונימא שאינו יוצא אלא בשן ועין ולא בשאר איברים.

מתחילה מתרין דהוי כלל ופרט וכלל, דכתיב 'להפשי ישלחנו' חזר וכלל (מדכתיב 'ישלחנו' ולא 'חפשי הוא' או 'יצא חפשי ריבה לו שילוחים), וכלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט ושן ועין מפורש דהוי מום שבגלוי ואינן חוזרים אף כל מומין שבגלוי ואינן חוזרין.

וקשה, דלפי זה לא יצא בראשי איברים שאינם חוזרים אלא אם כן בטל ממלאכתו דומיא דשן ועין שבטל ממלאכתו ודהעין נסמית מראות והשן מללעוטה, ואנן איפכא תנן שאם תלש בזקנו ודילדל בו עצם אם הוי

גליץ קנין תורה

עוברת) וסימא עובר שבמעיה, לכולי עלמא פטור ואין העבד יוצא בהן לחירות, דכתיב 'ושחתה' עד שיתכוין לשחתה.

ואם נתכוין לעין אבל לא נתכוין לשחתה, כגון שהיה רבו רופא ואמר לו העבד לכהול לו עינו וסמאה, או אמר לו להתור לו שינו והפילה; לר' שמעון בן גמליאל גם בזה אינו יוצא לחירות, מדכתיב 'ושחתה' ולא 'ושחת' שמעת מינה עד שיתכוין לשחת ואפילו בעמק בה אינו יוצא אלא כשנתכוין האדון לשחת, ולרבנן שיחך העבד באדון ויוצא לחירות וכיון דכ"פ נתכוין האדון לעין ולשון, דשחת שחתה לא דרשי.

✦ **מחוסר אבר:** היתה עינו סמויה והוציאה רבו לחוץ עבד יוצא בהן לחירות, שעשאו מחוסר אבר. ואפילו אם היתה לו אצבע יתירה והתכה רבו יוצא גם כן לחירות, מיהו דוקא אם היתה בשורת שאר האצבעות.

– מביא ראייה ודאפילו סמויה מעיקרא כשהוציאה נחשב מום, מזה דתנן דלא קפדה תורה על קרבן שתהיה תמים [בלא מום] וזכר אלא בבהמה ולא בעוף. והני מילי מומין קטנים וכגון דוקין שבעין, אבל אם יבשה גפה של עוף או נקמעה רגלה או נחטמה עינה [אפילו אם היתה סמויה מעיקרא] גרע מפי ופסולה לקרבן, דכתיב 'ואם מן העוף קרבנו' ולא כל העוף ולאפוקי מחוסר אבר דפסול, ומעמא משום הקריבוהו נא לפחתך.

מנתוין מתחת רגליה ושברה את הכלים, דרבנן הלכתא גמירי להו שאין משלם אלא חצי נוק, ומסומכוס סובר שמשלם נוק שלם. ובגמ' שם (דף יח) הובא ברייתא דתרגול שהושיב ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושברו משלם נוק שלם, ומקשה הגמ' מהא דאמרי בי רב דמוס שצנף והמור שנער ושיבר את הכלים משלם חצי נוק, ומוקים לה דהני דמי לחיוק דצורות, וברייתא דתרגול אתיא כמסומכוס, ומימרא דמוס והמור אתיא כרבנן, ע"ש.

✦ **לא סמיה לגמרי:** הכהו על עינו וכהתה אבל לא נסמית לגמרי ושעדיין רואה במקצת, וכן אם הכהו על שינו ונדדה; אם עדיין יכול להשתמש בהן אינו יוצא בהן לחירות, ואם לאו יוצא לחירות.

וכן אם היתה כבר עינו כהויה וסמאה, או שהיתה שינו נדודה והפילה; אם מעיקרא היה יכול להשתמש בהן יוצא בהן לחירות, ואם לא היה יכול להשתמש בהן אינו יוצא לחירות.

– בדין הראשון אשמועינן דאף על גב דלא סמיה לגמרי וכל שאינו יכול להשתמש בהן עכשיו הויא השחתה ויוצא לחירות, ובדין השני אשמועינן דאף על גב דמעיקרא נמי נהורא כחישא וכל שמעיקרא היה יכול להשתמש למראיתא בדוקא ועכשיו סמיה לגמרי) הויא השחתה ויוצא לחירות.

✦ **כוונה לשחת:** אדון שהוציא עין [והיה שאר ראשי אברים] של עבד באופן שלא נתכוין לעין כלל, כגון שהושיט ידו למעי שפחתו ולהוציא

שאלות ותשובות לחזרה

שאלות

- א. המוכר שדה אחוזה, לזה וגואל וגואל לחצאין או לא? ומנלן?
- ב. לפי ההוה אמינא דעבד עברי הנמכר לעכו"ם אינו נגאל לחצאין רק לקולא ולא לחומרא, היכא משכחת ביה קולא וחומרא?
- ג. איך מסקינן לדינא בעבד עברי הנמכר לעכו"ם לענין גאולה לחצאין? ומנלן?
- ד. המוכר בית בבתי ערי חומה, מה הדין לענין שיהא לזה וגואל וגואל לחצאין, לרבנן ולר' שמעון?
- ה. מה הדין במוכר שדה אחוזה; מקדיש שדה אחוזה; ומוכר בית בבתי ערי חומה; לענין ליגאל מיד, ולענין לחזור לבעלים ביובל?
- ו. מנא הוי ילפינן במקדיש שדה אחוזה שאינו לזה וגואל וגואל לחצאין לולי קרא ד'אם גאל יגאל'?
- ז. מה הן צדדי האיבעיא אם מוכר בית בבתי ערי חומה נגאל לקרובים או לא? ואיך מסקינן לדינא?
- ח. גאולת קרובים בשדה אחוזה ובעבד עברי הנמכר לעכו"ם, הוי רשות או חובה?
- ט. האם יש גאולת קרובים בבתי חצרים? ומנלן?
- י. "מה תלמוד לומר יגאלנו יגאלנו יגאלנו ג' פעמים, לרבות כל הגאולות שנגאלות כסדר הזה", איך מפרשינן מימרא זו למסקנא?
- יא. עבד עברי הנמכר לישראל נגאל לקרובים או לא?
- יב. באיזה ב' אופנים נרצע קונה את עצמו? ומנא ילפינן להו?
- יג. באיזה כלים [מלבד מרצע] אפשר לעשות רציעה, לר' יוסי בר' יהודה ולרבי? ומנא ילפינן להו?
- יד. באיזה חלק מהאוזן רוצעים העבד, לר' יודן בריבי ולחכמים? ולמה?

גליון קנין תורה

- מז.** במאי פליגי רב ושמואל אם עבד עברי כהן רבו מוסר לו שפחה כנענית? ואיך מסקינן בזה לדינא?
- מז.** כהן מהו ביפת תואר בביאה ראשונה ובביאה שניה, לפי הלישנא קמא? (לרב, לשמואל)
- יז.** כהן מהו ביפת תואר בביאה ראשונה ובביאה שניה, לפי הלישנא בתרא? (לרב, לשמואל)
- יח.** "וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת בה ולקחת לך לאשה והבאתה אל תוך ביתך", איזה ח' דינים ילפינן מפסוקים אלו?
- יט.** כמה פעמים צריך העבד לומר שאינו רוצה לצאת כדי שיהא נרצע? ומנלן?
- כ.** מתי צריך לומר אמירות אלו, לההוה אמינא ולמסקנא?
- כא.** איזה ב' דינים ילפינן מהפסוק 'כי אהבך ואת ביתך'?
- כב.** איזה דין ילפינן מהפסוק 'אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני'?
- כג.** איזה דינים ילפינן מהפסוק 'כי טוב לו עמך'?
- כד.** הוא ורבו חולים, נרצע או לא? ולמה?
- כה.** למה איצטריך תרי קראי לאשמועינן דרבו חייב הן במזונות אשתו וישראלית והן במזונות בניו ובני ישראלית?
- כו.** למה נאמר 'באזנו ובדלת' ולא 'אזנו בדלת'?
- כז.** האם אפשר לרצוע אצל דלת עקורה? ומנלן?
- כח.** מה נשתנה און מכל אברים שבגוף?
- כט.** מה נשתנה דלת ומזוזה מכל כלים שבבית?
- ל.** באיזה חמש קנינים נקנה עבד כנעני לאדון? ואיזה קנינים לא נמנו במתניתין ובברייתא, ולמה?
- לא.** קורא והוא באה נחשב כמושיכה בעבד ובבהמה? ולמה?
- לב.** בהמה שהכישה במקל, כמה צריכה לילך כדי שיהא נחשב משיכה?
- לג.** עבד שהגביה לרבו או רבו שהגביה אותו, נקנה העבד לרבו או לא? ולמה?
- לד.** למה אין שפחה כנענית נקנית בביאה כדרכה או שלא כדרכה, והא אנבהה ליה?
- לה.** גר שמת ואין לו בנים ויש לו עבדים גדולים וקטנים, האם אפשר לאחרים לזכות בהן?
- לו.** עבד עברי, מהו שיקנה את עצמו בכסף או בשטר על ידי אחרים, לר' מאיר?
- לז.** עבד עברי, מהו שיקנה את עצמו בכסף או בשטר על ידי אחרים, לחכמים ור' שמעון בן אלעזר?
- לח.** עבד עברי, מהו שיקנה את בכסף או בשטר על ידי עצמו; לר' מאיר, לחכמים, ולר' שמעון בן אלעזר?
- לט.** במאי פליגי ר' שמעון בן אלעזר וחכמים בדין שטר על ידי עצמו?
- מ.** לר' שמעון בן אלעזר, האם עבד עושה שליח לקבל גיטו מיד רבו? ומנלן?
- מא.** 'הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו', מנלן? ולמאי נפקא אם הוי שלוחי דרחמנא או שלוחי דידן?
- מב.** באיזה אופן כולי עלמא מודי דעבד שייך בקבלת גט שחרור מיד אדון?
- מג.** ר' מאיר וחכמים דפליגי במתניתין אם עבד קונה את עצמו בכסף על ידי עצמו, באיזה אופן פליגי? (לרב ששת, לר' אלעזר)
- מד.** אשה שפודה מעשר שני דבעל בזווי דבעל, או בזווי דידה, האם מוספת חומש או לא?
- מה.** אשה שפודה מעשר שני דבעל, ובזווי דאקני לה אחר על מנת שתפדה בו כאיש אחר, האם מוספת חומש או לא?
- מו.** אשה שפודה מעשר שני דאתא מבי נשא, בזווי דבעל, האם מוספת חומש או לא?
- מז.** לההוה אמינא דילפינן ראשי איברים כמה מצינו משן ועין, למה לא הוי שן ועין ב' כתובים הבאין כאחד ואין מלמדין?
- מח.** מנא ילפינן למסקנא שיוצא בשאר ראשי איברים מלבד שן ועין? ובאיזה איברים אינו יוצא, ולמה?
- מט.** עבד שיוצא בשן ועין או שאר ראשי איברים, צריך גט שחרור או לא? ולמה?
- נ.** מאי שנא התוקע באוזן חבירו וחרשו דפטור מדיני אדם, ומאי שנא תרנגול שתקע בכלי ושברו דחייב לשלם?
- נא.** המסמא עין עבדו שלא במתכוין, באיזה אופן לכולי עלמא פטור ובאיזה אופן פליגי?
- נב.** היתה עינו סמויה והמטה האם יוצא עבד לחירות או לא? ומה הדין בהיתה לו אצבע יתירה וחתכה?

גלין קנין תורה

תשובות

- א.** אינו לזה וגואל דכתיב 'או השיגה ידו', ואינו נגאל לחצאין דכתיב 'ומצא כדי גאולתו'.
- ב.** קולא: מעיקרא שוה מאתים וזל ועמד על מנה ונתן חמישים דמי פלגא, ולא הספיק לגמור פדיונו עד שחזר והוקיר ועמד על מאתים, שאם נגאל לחצאין נתן מאה ונפיק, ואם אינו נגאל נתן מאה וחמשים ונפיק. **חומרא:** מעיקרא שוה מאתים ונתן מנה דמי פלגא, ואח"כ הכסיף ועמד על מנה, שאם נגאל לחצאין נתן עוד חמישים ונפיק, ואם אינו נגאל לחצאין אינו מוסיף כלום, דמנה שנתן מתחילה הוי כפקדון אצל האדון ויהיב להו עכשיו ניהליה ונפיק.
- ג.** אינו נגאל לחצאין בין לקולא ובין לחומרא, דכמו דאמרינן ביה נמכר כולו ולא חציו, הכי נמי נגאל כולו ולא חציו.
- ד.** **לר' שמעון** לזה וגואל וגואל לחצאין, דדריש מעמא דקרא ודשאני מוכר שדה אחוזה שיפה כחו שחזור לבעלים ביוכל לכך הורע כחו שאין לזה וגואל וגואל לחצאין, משאי"כ מוכר בית בבתי ערי חומה שהורע כחו ליהלם בסוף שנה ואינו יצא ביוכל יפה כחו של זה וגואל וגואל לחצאין. **לרבנן** אינו לזה וגואל וגואל לחצאין, דילפינן 'גאולתו גאולתו' ממוכר שדה אחוזה, ולא דרשינן מעמא דקרא.
- ה.** **מוכר שדה אחוזה**, אינו נגאל עד אחר ב' שנים, ואח"כ נגאל עד יובל בגרעון כסף, ואם לא גאלו חוזר לבעלים ביוכל. **מקדיש שדה אחוזה**, נגאל מיד, וכן נגאל עד יובל, אבל אם לא גאלו משהגיע יובל אינו חוזר לבעלים אלא מתחלק לכהנים. **מוכר בית בבתי ערי חומה**, נגאל מיד עד סוף שנה ראשונה, ואח"כ נחלט אצל הלוקח ואינו יוצא ביוכל.
- ו.** במה הצד ממוכר שדה אחוזה ומוכר בית ערי חומה אליבא דרבנן, דלא כראי זה כראי זה ומוכר שדה אחוזה יפה כחו שחזור לבעלים ביוכל והורע כחו שאינו נגאל מיד, מוכר בית בבתי ערי חומה הורע כחו שנחלט בסוף שנה ואינו יוצא ביוכל יפה כחו שנגאל מיד) והצד השוה שבהן שנגאלין ואין לזה וגואל וגואל לחצאין אף אני אביא מקדיש שדה אחוזה שנגאל ואינו לזה וגואל וגואל לחצאין, וליכא למימר מה לצד השוה שבהן שכן הורע כוחם ליגאל בשנה שניה, דעבד עברי הנמכר לעכו"ם יוכיח שנגאל בשנה שניה ואינו לזה וגואל וגואל לחצאין.
- ז.** מי ילפינן 'גאולתו גאולתו' משדה אחוזה שנגאל לקרובים, כמו דילפינן משם שאינו נגאל לחצאין, אי נמי שאני גאולה לחצאין דגאולה כתיב ביה מה שאין כן גאולה לקרובים דלא כתיב ביה. ומסיק שאינו נגאל לקרובים.
- ח.** **בשרה אחוזה**, לר' יהושע רשות ודכתיב 'ואיש כי לא יהיה לו גואל וכי יש אדם בישראל שאין לו גואלים אלא זה שיש לו ואינו רוצה ליקח שהרשות בידו) ולר' אליעזר חובה ודכתיב קרא יתירא 'בכל ארץ אחותכם גאולה תתנו לארץ' הכתוב קבעו חובה. **בעבד עברי הנמכר לעכו"ם**, מודה ר' יהושע לר' אליעזר שהוא חובה ודילפינן מפסוק הנ"ל בכל ארץ אחותכם וכו') כדי שלא יטמע בין עובדי כוכבים.
- ט.** בתי הצרים נגאל לקרובים כמו בשדה אחוזה, דכתיב 'על שדה הארץ יחשב' והרי הן כשדה אחוזה.
- י.** ללמד על גאולת קרובים דשדה אחוזה שהקרוב קרוב קודם, כמו בעבד עברי הנמכר לעכו"ם.
- יא.** אליבא דרבי ודאי אינו נגאל, ואף אם יליף שכיר שכיר מכל מקום דרשינן יגאלנו לזה ולא לאחר, ואליבא דרבנן נשאר בגמרא בספיקא מי ילפינן שכיר שכיר ולא דרשי יגאלנו, או דילמא דרשינן יגאלנו לזה ולא לאחר.
- יב.** (א) ביוכל, דכתיב 'זעבדו לעולם' לעולמו של יובל. (ב) במיתת האדון, דכתיב 'זעבדו לעולם' ולא את הבן ולא את הבת.
- יג.** **לר' יוסי בר' יהודה**, בכל דבר מלבד סם ושאינו נוקב מכה אדם אלא מאליו, דדריש 'זלקת מרצע באזנו ובדלת' בריבוי מיעוט וריבוי, לכך מרבה הכל ומוציא רק סם. **לרבי**, דוקא בשל מתכות, דדריש בכלל ופרט וכלל ואי אתה דן אלא כעין הפרט מה מרצע של מתכות אף כל של מתכות.
- יד.** **לירדן בריבי**, במילתא ולא באוזן גופה, דס"ל עבד עברי כהן נרצע ובעינן שלא יעשה בעל מום דכתיב ושב אל משפחתו ודרשינן אל מוחזק שבמשפחתו וזבמילתא לא הוי מום משאי"כ באוזן גופה. **לחכמים**, באוזן גופה ולא במילתא, דסבירא להו עבד עברי כהן אינו נרצע מהאי טעמא גופא כדי שלא יעשה בעל מום.
- טו.** **לרב** מותר דשפחה כנענית מותר לא שנה כהנים ולא שנה ישראל, ולשמואל אסור דשאני כהנים הואיל וריבה בהן הכתוב מצות יתירות. ומסקינן כרב דמותר, דאם אסור למה אמרו חכמים דעבד עברי כהן אינו נרצע מטעם שנעשה בעל מום, תיפוק לי דבעינן אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני וליכא.
- טז.** **בביאה ראשונה** לכולי עלמא עלמא מותר דלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, **בביאה שניה** פליגי, **לרב** מותר הואיל ואישתריא אישתרי, ולשמואל אסור דהויא לה כגיורת וגיורת אסורה לכהן.
- יז.** **בביאה שניה** לכולי עלמא אסור דהויא לה גיורת, **בביאה ראשונה** פליגי, **לרב** מותר דהא לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, ולשמואל אסור דכל היכא דקרינא ביה 'והבאתה אל תוך ביתך' קרינא ביה 'זראית בשביה' וכיון דביאה שניה אסור גם ביאה ראשונה אסור.
- יח.** (א) 'זראית בשביה' בשעת שביה ולא שלקה למוכרה או לשפחה ואח"כ נתן עיניו בה, (ב) 'אשת' ואפילו אשת איש, (ג) 'יפת תואר' ללמד מעם ההיתר דלא

קנין תורה גליון

דברה תורה אלא כנגד יצה"ר מוטב שיאכלו בשר תמותות שחומות ואל יאכלו בשר תמותות נבילות, (ד) 'זחשקת' אע"פ שאינה נאה, (ה) 'בה' ולא בה ובחברתה, (ו) 'זלקחת' ליקוחין יש לך בה ושקדושיך תופסין בה, (ז) 'לך לאשה' שלא יקח שתי נשים אחת לו ואחר לאביו או לבנו או לאחר, (ח) 'זבאתה אל תוך ביתך' מלמד שלא ילחצנה במלחמה ושלל יבא עליה עד לאחר כל המעשים.

יט. ב' אמירות, דכתיב 'ואם אמר יאמר העבד'.

כ. בתחילת שש ובסוף שש. להחזיק אמינא תחילת שש היינו ממש בתחילת שש, וסוף שש היינו ביום האחרון. למסקנא תחילת שש היינו קודם שהתחיל פרוטה האחרונה וסוף שש היינו אחר שהתחיל פרוטה האחרונה.

כא. (א) שאם יש לו אשה ובנים אבל רבו אין לו אשה ובנים אינו נרצע, (ב) רבו אוהבו והוא אינו אוהב את רבו אינו נרצע.

כב. לרבו אשה ובנים ולו אין אשה ובנים אינו נרצע.

כג. (א) הוא אוהב את רבו ורבו אינו אוהבו אינו נרצע, (ב) הוא חולה ורבו אינו חולה, או רבו חולה והוא אינו חולה, אינו נרצע. (ג) עמך במאכל ועמך במשתה, שלא יהא אתה אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר וכו' מכאן שהקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו.

כד. איבעיא דלא איפשטא, וצדדי האיבעיא הם; מי 'עמך' בעינן והא איכא, אי נמי 'כי טוב' לו עמך' בעינן והא ליכא.

כה. אי אשמועינן בניו הוה אמינא משום דלאו בני מיעבד ומיכל נינהו מה שאין כן אשתו דבת מיכל ומיעבד היא אימא תעביד ותיכול, ואי אשמועינן אשתו הו"א משום דלאו דרכה להדורי אבל בניו דדירכיהו להדורי אימא לא, לכך צריך תרוייהו.

כו. אילו נאמר אזנו בדלת הו"א ירצענה לאוזן מאבראי ויניחנה על הדלת וידקור כנגד אזנו בדלת, ת"ל באזנו ובדלת ללמד שדוקר והולך באזנו עד שמוגיע אצל הדלת.

כז. מה מוזהר מעומד אף דלת מעומד.

כח. אוזן זו ששמעה על הר סיני 'כי לי בני ישראל עבדים' עבדי הם ולא עבדים לעבדים והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע.

כט. דלת ומוזזה שהיו עדים במצרים בשעה שפסחתי על המשקוף ועל שתי המוזוזות ואמרתי כי לי בני ישראל וכו' ירצע בפניהם.

ל. בכסף, שטר, חזקה, חליפין, משיכה. \ במתניתין לא קתני חליפין ומשיכה, דמילתא דאיתא במלטלין לא קתני, ובברייתא קתני גם חליפין אבל לא משיכה, דלא קתני אלא מילתא דאיתא בין בקרקע ובין במלטלין משא"כ משיכה דאיתא רק במלטלין ולא בקרקע.

לא. בבחמה הוי משיכה דאדעתא דמרה אזלה, וכן בעבד קמן דכבהמה דמי, אבל בעבד גדול לא הוי משיכה דאדעתיה דנפשיה קאזיל.

לב. לתנא קמא, כיון שעקרה יד ורגל קנאה, לר' אפי ואמרי לה לר' אחא, עד שתהלך לפניו מלא קומתה.

לג. עבד שהגביה לרבו, לכולי עלמא נקנה לרבו על ידי קנין חזקה. רבו הגביה אותו; לתנא קמא לא קנאו דלא הוי חזקה כיון שאין האדון משתמש בעבד, ולר' שמעון בן אלעזר קונה בקנין הגבהה, כמו דהגבהה קונה בכל מקום.

לד. בביאה כדרכה ודאי אינה נקנית דשאני עבד שהגביה לרבו דהאדון נהנה והעבד מצטער משא"כ הכא דזה וזה נהנה. ובביאה שלא כדרכה ג"כ אינה נקנית, דגם בזה איכא למימר דאיכא הנאה לתרוייהו, ואפילו אם אין לשפחה הנאה מ"מ אינה נקנית בכך דמשכבי אשה כתיב, הקישה הכתוב כדרכה לשלא כדרכה.

לה. עבדים גדולים קנו עצמן, מלבד כשהתחילו לעשות מלאכה בשביל אחר קודם מיתת הגר ונמשך המלאכה עד אחר מיתתו דאז נקנו לאחר בקנין חזקה. עבדים קטנים, לתנא קמא קנו עצמן כמו בגדולים, ולאבא שאול אינן יכולין לקנות עצמן וכל המחזיק בהן זכה.

לו. אם עושיין מודעתו נקנה על ידי אחרים בין בכסף ובין בשטר. ואם עושיין שלא מודעתו; אינו נקנה בשטר דהוי חוב ואין חבין לאדם אלא בפניו, אבל בכסף נקנה אפילו שלא מודעתו, לאבוי מטעם דשאני כסף הואיל וקני ליה בעל כורחיה מקני ליה בעל כורחיה ולא דמי לשטר דהאי שטרא לחוד והאי שטרא לחוד משא"כ בכסף דטיבעא מיהא חד הוא, ולר' אבא דשאני כסף דקבלת רבו כרמה לו משא"כ שטר קבלת אחרים גרמה לו.

לז. בין להכמים ובין לר' שמעון אלעזר, נקנה בין בכסף ובין בשטר, בין כשעושיין מודעתו ובין כשעושיין שלא מודעתו, דגם שחרור הוי זכות לעבד וזכין לאדם שלא בפניו.

לח. לר' מאיר, נקנה בשטר ולא בכסף, דס"ל אין קנין לעבד בלא רבו ומיהו להלן (דף כג) נחלקו אמוראי אם יש אופן דמודה ר' מאיר שיש קנין לעבד בלא רבו, אבל אית ליה גיטו וידו באין כאחד. להכמים, נקנה בין בכסף ובין בשטר, דס"ל יש קנין לעבד בלא רבו, ואית להו גיטו וידו באין כאחד. לר' שמעון בן אלעזר, אינו נקנה לא בכסף ולא בשטר, דס"ל אין קנין לעבד בלא רבו, ולית ליה גיטו וידו באין כאחד.

לט. ר' שמעון בן אלעזר יליף לה לה מאשה, מה אשה עד שיוציא גמ לרשות שאינה שלו אף עבד נמו עד שיוציא גמ לרשות שאינה שלו. והכמים גמרי מה אשה מקבלת גיטה אף עבד מקבל גמ ונעל כרחק דגיטו וידו באין כאחד.

קנין תורה גליון

מ. עושה שליח, דכיון דגמר לה לה מאשה, כאשה.

מא. דאי סלקא דעתך שלוחי דידן מי איכא מידי דאנן לא מצינן עבדינן ואינהו מצי עבדי. ונפקא מינה למודר הנאה מכהן שהכהן מותר להקריב קרבנותיו.

מב. כשמקבל גיטו של חבירו מיד רבו של חבירו.

מג. לרב ששת, דקני ליה אחר מנה ואמר על מנת שאין לרבך רשות בו ור' מאיר ס"ל כי אמר ליה קני עבד וקני רביה וכי אמר על מנת לאו כלום קאמר, ורבנן ס"ל כיון דאמר ליה על מנת אהני ליה תנאיה. לר' אלעזר, בציוור הנ"ל מודים חכמים לר' מאיר דקני עבד וקני רביה, וכי פליגי בדאקני ליה אחר מנה ואמר ליה על מנת שתצא בו לחירות ור' מאיר ס"ל קני עבד וקני רביה וכי אמר על מנת לאו כלום קאמר, ורבנן ס"ל דלדידיה נמי הא לא קא מקני ליה דהא לא אמר אלא על מנת שתצא בו לחירות.

מד. בזווי דבעל ומעשר דבעל, מוספת חומש דשליחותיה דבעל קא עבדה. בזווי דידה ומעשר דבעל, אינה מוספת חומש, ד'איש ממעשרו' אמר רחמנא ולא אשה ממעשר בעלה דאשה כאחר דמא.

מה. לר' מאיר מוספת חומש דקני ליה בעלה ונמצא הו"ל מעשר דבעל וזווי דבעל ושליחותיה קעביד. לחכמים אינה מוספת חומש דלא קני ליה בעלה והוי זווי דידה ומעשר דבעל וזווינו לר' אלעזר, אבל לרב ששת מבואר בתוס' (ד"ה ורבי אלעזר) דבכה"ג דאחר נותן לה מנה על מנת שתפדה מודה ר' מאיר לחכמים דמהני תנא, דלא פליגי אלא בעל מנת שאין לרבך רשות בו.

מו. לר' מאיר אינה מוספת חומש, דסבירא ליה מעשר שני ממונ גבוה הוא ולא קני ליה בעל ונמצא זווי דחד ומעשר דחד, ולחכמים מוספת חומש דסבירא להו מעשר שני ממונ הדיוט וקני ליה בעל ונמצא בין מעשר ובין זווי דבעל והאשה רק שליחותיה קעביד.

מז. דאיצטריך תרווייהו, דאי כתב רק שן הוה אמינא אפילו שן דחלב, ואי כתב רק עין הוה אמינא מה עין שנברא עמו אף כל שנברא עמו לאפקי שן.

מח. בריבוי מיעוט וריבוי, ריבה כל ראשי איברים שבגלוי, ומיעט מום שסופו לחזור, לכך אם הכהו על ידו וצמתה וסופה לחזור אין עבד יוצא בה לחירות.

ממ. ג' שיטות: יש אומרים (ר' שמעון ור' אליעזר ור' עקיבא) צריך גט שחרור בכלהו, דיליף שילוח שילוח מאשה, מה אשה בשטר אף עבד נמי בשטר. ויש אומרים (ר' מאיר ור' טרפון) בכלהו אין צריך גט שחרור, כיון דלא כתיב חפשי לבסוף אלא מתחילה שמע מינה דהוי חפשי מעיקרא. ויש אומרים (המכריעים לפני החכמים) דבשן ועין אין צריך גט שחרור כיון שהתורה זכתה לו בהדיא, ובשאר איברים צריך גט שחרור כיון דלא כתיב בהדיא והוי רק מדרש חכמים (עיי' תורה' הואיל).

נ. שאני אדם דכיון דבר דעת הוא איהו מיבעית נפשיה.

נא. אם לא נתכוין לעין כלל, כגון שהושיט ידו למעי שפחתו וסימא עובר שבמעיה, לכולי עלמא פטור, דכתיב ושחתה, עד שיתכוין. ואם היה עוסק בעין אבל לא נתכוין לשחתה, כגון שהיה רבו רופא ואמר לו העבד לכהול לו עינו וסמאה; לרשב"ג פטור דדריש ושחת ושחתה עד שיכוין לשחתה, ולרבנן שיהק העבד באדון ויוצא לחירות, דשחת ושחתה לא דרשי.

נב. היתה לו עין סמויה והטטה יוצא לחירות, דמחוסר אבר הוא. אבל באצבע יתירה אינו יוצא אלא אם כן היתה נספרת על גב היד.

ברכות לראש משביר

ידידנו הנגיד הנכבד רודף צדקה וחסד, אוהב תורה ומוקיר רבנן ותלמידיהון

מו"ה יוסף ארי' בריננער הי"ו

נציב חודש כסלו

אשר נדב כל הוצאות החודש

לעי"נ זקינו מו"ה יצחק ב"ר דוד הלוי ע"ה

זכות התורה תעמוד לו להתברך בכל משאלות לבו לטובה
לאורך ימים ושנים טובות - ויתקיים בו הבטחת נביאי אמת וצדק
לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם

בברכת התורה

הנהלת חברת קנין תורה